

INGLIZ TILINING TARIXI VA RIVOJLANISHI

Raxmonqulova Feruza Akmal qizi

UzSWLU, 3 rd faculty

Annotatsiya: *Ingliz tili, bugungi kunda dunyoning eng ko'p tarqalgan tillaridan biri bo'lib, millionlab odamlar tomonidan ona tili sifatida yoki ikkinchi til sifatida gapiriladi. Uning tarixi juda boy va qiziqarli bo'lib, turli madaniyatlar va tillarning ta'siri ostida rivojlangan. Ushbu maqolada ingliz tilining kelib chiqishi, rivojlanish bosqichlari va zamonaviy holati haqida batafsil ma'lumot beramiz.*

Kalit so'zlar: *Qadimgi, o'rta, yangi ingliz tili, zamonaviy ingliz tili, global ta'sir*

| 1. Ingliz tilining kelib chiqishi

Ingliz tili g'arbiy german tili bo'lib, u dastlab Angliyada so'zlashgan. Hozirgi vaqtda ingliz tili dunyoda eng ko'p qo'llaniladigan tildir. Ingliz tili tarixi ingliz tilining ko'plab mamlakatlar va qit'alarga tarqalishini o'z ichiga oladi. Ingliz tili bir nechta mamlakatlarda, jumladan Buyuk Britaniya, AQSh, Kanada, Avstraliya, Irlandiya va Yangi Zelandiyadagi ko'pchilik odamlarning birinchi tilidir. Bu dunyoda mandarin xitoy va ispan tillaridan keyin uchinchi eng ko'p gapiriladigan ona tilidir. Ingliz tili ikkinchi til sifatida eng mashhur tildir. Ingliz tilida so'zlashadigan odamlarning umumiy soni, shu jumladan ona tilida so'zlashuvchilar ham, boshqa tillarda gapiradiganlar sonidan ham oshadi. Ingliz tili Evropa Ittifoqi, ko'plab Hamdo'stlik mamlakatlari va Birlashgan Millatlar Tashkiloti, shuningdek, ko'plab jahon tashkilotlarining rasmiy tilidir. Ingliz tili, Germaniya tillarining bir qismidir va uning kelib chiqishi miloddan avvalgi 5-asrga borib taqaladi. O'sha davrda Britaniya oroliga anglosaksonlar, ya'ni germaniya qabilalari ko'chib kela boshladi. Ular o'zlari bilan uchta asosiy dialektni olib keldilar: Angliya, Saxon va Jut. Bu dialektlar birlashib, "Anglo-Saxon" yoki "Old English" (Qadimgi ingliz tili) deb ataladigan tilni hosil qildi. Ingliz tilining tarixi Angliyaning Anglo-Sakson qirolliklarida va hozirgi Shotlandiyaning janubi-sharqida, lekin keyinchalik Nortumbriya qirolligi nazorati ostida boshlangan. Aynan shu mintaqada ingliz tili paydo bo'lgan. 18-asrdan Buyuk Britaniyaning, Britaniya imperiyasi orqali va 20-asrning o'rtalaridan boshlab Qo'shma Shtatlarning keng ta'siri tufayli u butun dunyoda keng tarqalgan va ko'plab mintaqalarda xalqaro muloqotning yetakchi tiliga aylangan. Tarixiy jihatdan ingliz tili bir-biriga yaqin dialektlarning birlashuvidan kelib chiqqan. Qadimgi ingliz tilini Buyuk

Britaniyaning sharqiy qirg'oqlariga german (anglosakson) ko'chmanchilari olib kelishgan. Ingliz tilidagi so'zlarning katta qismi lotin tilidan olingan ildizlarga asoslangan, chunki lotin tili xristian cherkovi tomonidan qandaydir shaklda ishlatilgan. 8-9-asrlarda vikinglar bosqinlari tufayli tilga qadimgi Nors tili ta'sir ko'rsatgan. 11-asrda Normanlarning Angliyani bosib olishi Norman-Frantsiyadan katta miqdorda qarz olishga sabab bo'ldi. Lug'at va imloda roman tillari bilan yaqin aloqa paydo bo'ldi. Shunday qilib,

o'rta ingliz tili shakllandi. 15-asrda Angliyaning janubida boshlangan o'zgarishlar o'rta ingliz tili negizida zamonaviy ingliz tilining shakllanishiga olib keldi. ingliz tilida juda katta lug'at mavjud. Zamonaviy ingliz tilida nafaqat boshqa Yevropa tillaridan, balki barcha qit'alardan, jumladan, hind va afrika tilidagi so'zlarni o'zlashtirgan. Ingliz tilining tarixi shunday Ingliz tilining paydo bo'lishi kabi tarixi ham voqealarga boy. Zamonaviy Buyuk Britaniya hududida turli xalqlar yashagan, u bir necha marta bosib olingan va ozod qilingan va har bir bosqinchi Buyuk Britaniya uchun yangi tilni "ixtiro qilishni" xohlagan. Bu ingliz tilining xilma-xilligida namoyon bo'ladi. Ingliz tarixining har bir davri biz bilgan ingliz tilining kelib chiqishi va umumiy shakllanishiga hissa qo'shgan. Biz siz uchun ingliz tilida uning shakllanishining har bir

davri nimalarni qoldirganligi haqida qisqacha ekskursiya tayyorladik. Keltlar davri paydo bo'lishi va ingliz tili tarixi miloddan avvalgi 8-asrda boshlangan. keltlar hozirgi Buyuk Britaniya hududida joylashganida. Ingliz tilining paydo bo'lishi bevosita ular bilan bog'liq. Ular kelt tilida muloqot qilishgan, undan "bo'yalgan" degan ma'noni anglatuvchi brith so'zi kelib chiqqan. Bu so'zning paydo bo'lishi keltlarning dushmani qo'rqitish uchun tanalarini ko'k rangga bo'yashiga bog'liq. Rimliklar tomonidan Britaniya hududini birinchi marta bosib olish ham xuddi shu davr bilan bog'liq. Tarix davomida ko'plab boshqa tillardagi so'zlarni o'zlashtirganligi sababli, zamonaviy

| 2. Qadimgi ingliz tili (Old English)

Qadimgi ingliz tili 5-asrdan 11-asrgacha mavjud bo'lib, o'ziga xos grammatik qoidalari va so'z boyligi bilan ajralib turardi. Bu davrda ingliz tili ko'p jihatdan germaniya tillariga o'xshardi. Qadimgi ingliz tilida yozilgan eng mashhur asarlardan biri "Beowulf" epik she'riy asaridir. Bu davrda lotin va skandinav tilidan ham ko'plab so'zlar ingliz tiliga kirib keldi.

| 3. O'rta ingliz tili (Middle English)

1066-yilda Normanlar Britaniya oroliga bostirib kirganda ingliz tilining tarixi yangi bosqichga o'tdi. Normanlar fransuz tilini olib kelishdi va bu til ingliz tiliga katta ta'sir ko'rsatdi. O'rta ingliz tili 11-asrdan 15-asrgacha davom etdi va bu davrda ingliz tili fransuzcha so'zlar bilan boyidi. Geoffrey Chaucerning "Canterbury Tales" asari o'rta ingliz tilida yozilgan eng mashhur asarlardan biridir.

| 4. Yangi ingliz tili (Early Modern English)

Yangi ingliz tili davri 15-asrdan 17-asrgacha davom etdi. Bu davrda angl tizimida ko'plab o'zgarishlar yuz berdi, jumladan, talaffuz va grammatik qoidalarda. 1476-yilda William Caxton tomonidan bosma pressaning joriy etilishi bilan kitob nashrlari ko'paydi va

bu yangi so'zlar va iboralarni keng tarqatishga yordam berdi. William Shakespeare va John Milton kabi yozuvchilar yangi ingliz tilining rivojlanishiga katta hissa qo'shdilar.

| 5. Zamonaviy ingliz tili (Modern English)

Zamonaviy ingliz tili 18-asrdan hozirgi kungacha mavjud bo'lib, u global miqyosda keng tarqalgan va ko'plab xalqaro muloqotlarda asosiy til sifatida ishlatilmoqda. Ingliz tilining so'z boyligi juda kengaygan, bu esa boshqa tillardan ko'plab so'zlarning qabul qilinishi bilan bog'liq. Bugungi kunda ingliz tili ko'plab dialektlarga ega bo'lib, ularning har biri o'ziga xos xususiyatlarga ega.

6. Ingliz tilining global ta'siri

Bugungi kunda ingliz tili nafaqat Britaniya va Amerika Qo'shma Shtatlarida, balki Avstraliya, Kanada, Yangi Zelandiya va boshqa ko'plab mamlakatlarda ham keng tarqalgan. Ingliz tili xalqaro biznes, ilm-fan, texnologiya va madaniyatda asosiy til sifatida ishlatiladi. Internetning rivojlanishi bilan ingliz tilining ta'siri yanada kuchaygan va ko'plab odamlar uchun ikkinchi til sifatida o'rganilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, Ingliz tilining tarixi va rivojlanishi uning boy madaniyati va turli xalqlarning o'zaro ta'sirini aks ettiradi. Qadimgi davrlardan to zamonaviy holatgacha, ingliz tili doimiy ravishda o'zgarib borgan va bugungi kunda global kommunikatsiyaning ajralmas qismiga aylangan. Ingliz tilini o'rganish va tushunish, zamonaviy dunyoda muvaffaqiyatga erishish uchun muhim ahamiyatga ega.

REFERENCE:

1. Scientific journal
2. News magazinda
3. Tadqiqod.uz
4. Yosh olimlar.www/t.me